

EDYTA PLUTA-SALADRA

KONWENTY ŻEŃSKIE W ŚREDNIOWIECZNYM WOJEWÓDZTWIE KRAKOWSKIM

STUDIUM PROZOPOGRAFICZNE
(2 POŁOWA XII – 2 POŁOWA XVI WIEKU)

Konwenty żeńskie w średniowiecznym województwie krakowskim

Studium prozopograficzne
(2 połowa XII – 2 połowa XVI wieku)

TOM 14

SERIA POD REDAKCJĄ

KS. DR. HAB. ANDRZEJA BRUŹDZIŃSKIEGO, PROF. UPJPII
I DR. HAB. TOMASZA GRAFFA

MIĘDZYNARODOWY KOMITET REDAKCYJNY:

KS. PROF. DR. HAB. JACEK URBAN – PRZEWODNICZĄCY, POLSKA
MGR. PŘEMYSL BAR, PH.D., CZECHY
JUDR. MGR. GABRIEL LUKÁČ, SŁOWACJA
PROF. DR. HAB. ZDZISŁAW NOGA, POLSKA
PROF. PHDR. JIŘÍ TRÁVNÍČEK, CZECHY
KS. PROF. DR. HAB. ROBERT TYRAŁA, POLSKA
KS. PROF. DR. HAB. ANDRZEJ WITKO, POLSKA

Edyta Pluta-Saladra

Konwenty żeńskie w średniowiecznym województwie krakowskim

Studium prozopograficzne
(2 połowa XII – 2 połowa XVI wieku)

Kraków

Edyta Pluta-Saladra
Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
© <https://orcid.org/0000-0002-4074-5221>
✉ edytapluta8@gmail.com

© Copyright by Edyta Pluta-Saladra, 2021

Recenzent
o. prof. Tomasz Gałuszka OP

Opracowanie redakcyjne
Justyna Ostafin

Projekt okładki
Paweł Sepielak

ISBN 978-83-8138-343-1 (druk)
ISBN 978-83-8138-344-8 (PDF)
<https://doi.org/10.12797/9788381383448>

Na okładce: Eugène Guillaumot, *La Religieuse dame carmelite*,
rycina publikowana w *Les Français peints par eux-mêmes*,
Paryż 1840-1842 (źródło: Polona).

Publikacja sfinansowana przez Uniwersytet Pedagogiczny
im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel./faks: 12 431-27-43, 12 421-13-87
e-mail: publishing@akademicka.pl
Księgarnia internetowa: <https://akademicka.com.pl>

Spis treści

7	Wstęp
10	Stan badań
21	Zakres chronologiczny i terytorialny pracy
24	Źródła
33	Konstrukcja pracy
37	Rozdział I. Charakterystyka fundacji żeńskich
41	Norbertanki
51	Kanoniczki Ducha Świętego de Saxia – duchaczki
55	Benedyktynki
61	Klaryski
77	Bernardynki
85	Rozdział II. Motywy wstąpienia do klasztoru
86	Motywy religijne
93	Motywy o charakterze rodzinnym
112	Motywy lokalizacyjne
143	Rozdział III. Wewnętrzne struktury organizacyjne: władza, urzędy i funkcje w klasztorze żeńskim
146	Abbatissa, przeorysza, matka, starsza, czyli jak określano przełożoną w klasztorach żeńskich

157	Prawne zasady wyboru przełożonych. Zadania i obowiązki zwierzchników klasztornych w świetle ustawodawstwa
183	Urzędy i funkcje klasztorne
211	Ciała kolegialne
213	Rotacja, kadencja i sposób wyboru urzędników
229	Rozdział IV. Wspólnota klasztorna
230	Profeski
234	Siostry drugiego chóru
242	Lata życia i lata w klasztorze
267	Liczebność zakonnic
287	Pochodzenie społeczne
305	Kontakty z rodziną
331	Zakończenie
343	Aneks. Lista zakonnic
345	Wykaz publikacji wykorzystanych w aneksie
347	Lista norbertanek ze Zwierzyńca
376	Lista norbertanek z Imbramowic
397	Lista benedyktynek ze Staniątek
416	Lista klarysek Zawichost/Skała/Kraków
455	Lista klarysek ze Starego Sącza
471	Lista kanoniczek Świętego Ducha de Saxia z Krakowa
477	Lista bernardynek św. Agnieszki ze Stradomia
491	Bibliografia
531	Spis tabel
533	Spis wykresów
535	Spis map
537	Wykaz skrótów
539	Summary: <i>Convents in the Medieval Krakow Province</i>
543	Indeks nazwisk

Wstęp

Od najdawniejszych czasów kobieta przynależała do organizacji i struktur religijnych, jej pozycja w ramach tych struktur zależna była w dużej mierze od tradycji, kultury, a także czasów, w których żyła. W chrześcijaństwie przedstawicielki płci żeńskiej nie mogły pełnić funkcji liturgicznych ani piastować urzędów. Twierdzenia te kościelne autorytety opierały na fragmentach Pisma Świętego, które dobitnie ukazywały, że Jezus nie włączył niewiast do grona apostołów. Wedle świętego tekstu miejsce kobiet było przy boku męża, który miał odgrywać rolę opiekuna oraz nauczyciela¹. Kościół intensywnie wpływał na propagowanie tych konkretnych postaw wobec kobiet, podporządkowując ich życie mężczyźnie: ojcu, mężowi lub też klasztorным przełożonym. Zaangażowanie kobiet w życie monastyczne odnotowuje się już u początków tego ruchu. Niektórzy badacze wskazują bowiem, że na pustyniach Egiptu obok anachoretów zamieszkiwać miały kobiety: Teodora, Sara i Synkletyka. Zwane *amma*, co miało oznaczać „matki pustyni”. Zaznaczyć jednak należy, że autentyczność tych postaci bywa negowana. Pewniejsze wiadomości dotyczące włączenia kobiet w ruch monastyczny odnoszą się do wspólnoty utworzonej przez św. Pachomiusza (ok. 292-346). Instytucje klasztorne przeznaczone dla przedstawicieli płci żeńskiej zaczęły powstawać w podobnym czasie również na terenach Imperium Rzymskiego. O ważności i coraz większej popularności kobiet w tych ruchach świadczą reguły, które powstawały właśnie z myślą o żeńskich wspólnotach. Pierwszym znanym nam tego typu zbiorem zasad była

¹ M. Michalski, *Kobiety i świętość w żywotach trzynastowiecznych księżnych polskich*, Poznań 2004, s. 100-101; J. Le Goff, N. Truong, *Historia ciała w średniowieczu*, przeł. I. Kania, Warszawa 2006, s. 34-37, 44-47, *Pejzaże Kultury*.

reguła św. Augustyna z Hippony, którą biskup miał napisać dla swojej siostry ok. 411 r. Natomiast pierwszymi zachodnimi przepisami dla kobiet była reguła ułożona przez Cezarego z Arles, dla siostry – Cezarii; uważa się, że ten zbiór przepisów znalazł zastosowanie w dwóch wspólnotach, w Arles i w Poitiers. W tym miejscu należy wspomnieć także o regule napisanej przez św. Benedykta dla siostry – Scholastyki².

Szczególny rozwój żeńskich fundacji przyniosły wieki XI oraz XII, który jednocześnie wywołał dyskusję nad umiejscowieniem kobiet w ruchu zakonnym. Nadal uważano za słuszny pogląd, że odpowiednim miejscem dla kobiety jest dom lub ścisła klauzura, jednak przemiany, jakie następowały w duchu chrześcijańskiego humanizmu, pozwoliły kobietom walczyć z tym narzuconym modelem³. Odpowiedzią na nowe idee i potrzeby duchowe kobiet były wspólnoty tercjarek oraz beginiek⁴. Wiek XIII to kolejny etap rozwoju żeńskich wspólnot, które przybierały charakter bardziej zinstytucjonalizowany i ściśle podporządkowany ich męskim odpowiednikom oraz Stolicy Apostolskiej⁵.

Pierwsze żeńskie klasztory na ziemiach polskich pojawiły się w XII w., możemy jednak spotkać się z hipotezą dotyczącą fundacji Bolesława Chrobrego, dla nieznanej nam z imienia córki⁶. W klasztorze tym miały

² M. Michalski, *Kobiety i świętość...*, s. 114-119, 132; E. Wipszycka, *Ascetyzm kobiecy w Egipcie późnoantycznym. Problemy źródłoznawcze i rzeczywistość*, [w:] *Chrześcijaństwo u schyłku starożytności. Studia źródłoznawcze*, red. T. Derda, E. Wipszycka, t. 3, Kraków 2000, s. 245-291; M. Kanior, *Historia monastycyzmu chrześcijańskiego*, Kraków 2002, s. 11-14; R. M. Karras, *Seksualność w średniowiecznej Europie*, przeł. A. Bugaj, Warszawa 2012, s. 60-61; M. Starowieyski, *Starożytne reguły zakonne*, „Warszawskie Studia Teologiczne” R. 27, 2014, nr 2, s. 243-251; J. Pochwat, *Specyfika głównych ośrodków życia monastycznego w Galii w IV i V wieku*, „Polonia Sacra” R. 21, 2017, nr 3 (48), s. 123; B. Szewczuł, *Od reguł monastycznych do konstytucji zakonnych*, „Prawo Kanoniczne” R. 60, 2017, nr 1, s. 42-49.

³ A. Karpiński, *Kobieta w mieście polskim w drugiej połowie XVI i w XVII wieku*, Warszawa 1995, s. 146; J. Kłoczowski, *Wspólnoty zakonne w średniowiecznej Polsce*, Lublin 2010, s. 184-186, *Dzieje chrześcijaństwa Polski i Rzeczypospolitej Obojga Narodów*. 1, Średniowiecze 3.

⁴ J. Szymański, *Ruchy heretyckie na Śląsku w XIII i XIV wieku*, Katowice 2007, *Seria Monograficzna – Fundacja „Zamek Chudów”*, nr 2; *Proces beginiek świdnickich w 1332 roku. Studia historyczne i edycja łacińsko-polska*, oprac. P. Kras, T. Gałuszka, A. Poznański, Lublin 2017.

⁵ J. Kłoczowski, *Wspólnoty zakonne...*, s. 187; C. H. Lawrence, *Monastycyzm średniowieczny*, przeł. J. Tyczyńska, Warszawa 2005, s. 208-210.

⁶ M. Borkowska, *Duchowość polskich klasztorów żeńskich w średniowieczu*, „Saeculum Christianum. Pismo historyczno-społeczne” 1996, t. 3, nr 1, s. 111; K. Ożóg, *Klasz-*

zamieszkiwać również jako mniszki siostry eremitów z Międzyrzecza. Niektórzy badacze uważają, że żeńska fundacja mogła pojawić się wcześniej – za panowania Mieszka I, w swoich przypuszczeniach powołują się na przykład czeskiej fundatorki Młady. Założycielka pierwszej żeńskiej wspólnoty św. Jerzego na Hradczanach była siostrą Dobrawy. Badacze sugerują, że czeska księżniczka za przykładem siostry mogła stać się fundatorką żeńskiego klasztoru w Poznaniu⁷. Przyjmujemy jednak, że żeński ruch zakonny został zapoczątkowany w XII stuleciu i miał swoją kontynuację w kolejnych wiekach. Według Jerzego Kłoczowskiego u zarania XIV w. na terytorium Królestwa Polski funkcjonowało ok. 43 konwentów żeńskich, wydaje się jednak, na co również zwraca uwagę autor, że było ich znacznie więcej, gdyż istniała duża liczba nieformalnych grup, które nie są uchwytnie źródłowo, stąd niełatwe do zidentyfikowania i zliczenia⁸.

W niniejszych badaniach uwaga została skupiona na klasztorach żeńskich powstałych w średniowieczu znajdujących się na obszarze województwa krakowskiego. Przedmiotem badań było zatem siedem konwentów, tzn. norbertanki ze Zwierzyńca i Imbramowic, benedyktynki ze Staniątek, kanoniczki Ducha Świętego de Saxia z Krakowa, klaryski z Krakowa i Starego Sącza, a także bernardynki zamieszkujące przy kościele św. Agnieszki na Stradomiu. Badania zostały oparte na metodzie prozopograficznej, która daje spojrzenie na wiele istotnych kwestii związanych z życiem zakonnym. Głównym celem badań była próba ukazania składu osobowego poszczególnych konwentów, co umożliwiło analizę kwestii związanych z rodziną, charakterystyką wspólnot pod względem liczbowym, społecznym, wieku, władzy i rotacji na urzędach klasztornych, a także pozwoliło na spojrzenie na motywy wyboru życia klasztornego.

torna geografia średniowiecznego Krakowa, [w:] *Klasztor w mieście średniowiecznym i nowożytnym*, red. M. Derwich, A. Pobóg-Lenartowicz, Wrocław–Opole 2000, s. 219, *Opera ad Historiam Monasticam Spectantia. Series 1, Colloquia*, 4; J. Kłoczowski, *Wspólnoty zakonne...*, s. 184.

⁷ M. Derwich, *Studia nad początkami monastycyzmu na ziemiach polskich. Pierwsze opactwa i ich funkcje*, „Kwartalnik Historyczny” R. 107, 2000, nr 2, s. 96.

⁸ H. Samsonowicz, *Kobiety w miastach późnego średniowiecza*, [w:] *Polska w świecie. Szkice z dziejów kultury polskiej*, red. J. Dowiat et al., Warszawa 1972, s. 164; J. Kłoczowski, *Wspólnoty zakonne...*, s. 201; D. Dvořáková, *Kláštory a domy begín v středověkém Uhorsku*, [w:] *Sanctimoniales. Zakony żeńskie w Polsce i Europie Środkowej (do przełomu XVIII i XIX wieku)*, red. A. Radziwiński, D. Karczewski, Z. Zyglewski, Bydgoszcz–Toruń 2010, s. 162–170; *Proces beginek świdnickich w 1332 roku...*

Stan badań

Termin „prozopografia” to złożenie dwóch greckich słów: „osoba, twarz, oblicze” oraz „pisze, opisuje”, stąd należy przyjąć, że ów termin oznacza „opis osób”. Obowiązuje jednak istotna zasada w ramach tego opisu, gdyż obrane osoby powinny być ze sobą związane przynajmniej jedną wspólną cechą. Za taki element łączący można potraktować terytorium, chronologię oraz przynależność do poszczególnych grup społecznych lub etnicznych⁹. Początkowo badania prozopograficzne w dużej mierze stanowiły domenę historyków zajmujących się epoką starożytną. Sztandarowe prace to przede wszystkim: *Prosopographia Imperii Romani*¹⁰, *Prosopographia Attica*¹¹, *Prosopographia Ptolemaica*¹², *The Magistrates of the Roman Republic*¹³ czy *The Athenian Propertied Families 600-300 B.C.*¹⁴. Badania prozopograficzne podjęli również mediewiści, w tym także polscy – odnosiły się one szczególnie do środowisk kościelnych¹⁵. Przywołać należy ponadto dwie interesujące inicjatywy badawcze. Pierwsza powstała na Uniwersytecie w Oxfordzie, gdzie utworzono Centrum Prozopograficzne, druga na Western Michigan University w Kalamazoo, gdzie od 1980 r. wydawane jest czasopismo „Medieval Prosopography”. Niestety tematyka odnosząca się do konwentów żeńskich nie stanowi przedmiotu szczególnego zainteresowania i rzadko gości na łamach owego czasopisma.

Zagraniczne studia prozopograficzne dotyczące konwentów żeńskich podjęli m.in. Marilyn Oliva¹⁶ i Kimm Curran¹⁷, zaliczyć do tej grupy bada-

⁹ M. Wilczyński, *Germanie w służbie zachodniorzymskiej w V w. n. e. Studium historyczno-prozopograficzne*, Kraków 2001, s. 5, *Prace Monograficzne – Akademia Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie*, nr 299.

¹⁰ E. Klebs, P. von Rohden, H. Dessau, *Prosopographia Imperii Romani*, Berlin 1897-1898.

¹¹ J. Kirchner, *Prosopographia Attica*, vol. 1-2, Berlin 1901-1903.

¹² W. Peremans, E. Van't Dack, *Prosopographia Ptolemaica*, t. 1-5, Louvain 1950-1963.

¹³ T. R. S. Broughton, *The Magistrates of the Roman Republic*, New York 1951-1960.

¹⁴ J. K. Davies, *The Athenian Propertied Families 600-300 B.C.*, Oxford 1971; M. Wilczyński, *op. cit.*, s. 5-7.

¹⁵ S. Jujeczka, *Duchowni średniowiecznej Legnicy. Studium prozopograficzne nad klerem diecezjalnym*, Legnica 2006, s. 22; S. Szybkowski, *Studia z genealogii i prozopografii polskiej szlachty późnośredniowiecznej*, Gdańsk 2003.

¹⁶ M. Oliva, *Counting Nuns. A prosopography of Late Medieval English Nuns in the Diocese of Norwich*, „Medieval Prosopography” 1995, Vol. 16, No. 1, s. 27-55.

¹⁷ K. Curran, *Looking for nuns. A prosopographical study of nuns in the later Middle Ages*, „Records of the Scottish Church History Society” 2005, Vol. 35, s. 28-67.

Bibliografia

Źródła

Archiwum Klasztoru SS. Benedyktynek w Staniątkach

Nr top. 72, nr inw. 202, Kronika klasztoru

Nr top. 222, nr inw. 552, Regest siostr zakonu świętego oycy Benedikta Panien Klasztoru Staniateckiego, W który się wpiswie każdy Panny Siostry czas przyiecia do zakonu: czas professey y czas ześcia ztego swiata, z rozkazania na wizytacyey zaczerrey wysoce wielbnego w Panu Boga yca Xiżecia iego Mości Gerzegu Radziwiłła, Kardynała, Biskupa Krakowskiego Roku Pańskiego Tysiącznego Pięcsetnego Dzieiwięcdziesiętego siódmego dnia trzynastego sierpnia teraz za staraniem nayprzewielebniejszy w Bogu imości Panny Marianny Jozefy Jordampwny Xieni Zgromadzenia Naszego Klasztoru Staniateckiego nowo erygowany y według porządku należytego zpoprawieniem omyłek wstraym regestrze naydviacych się poprawionu y przepisany roku panskiego 1760. Dnia 12 Iunij.

Nr top. 705, nr inw. 203, Dzieje klasztorne Staniątek od fundacyi aż dotąd, w bibliotece przellożeńskiej złożone w ręce Nayprzewielebniejszy w Bogu Imci Panny Heleny Szchołastyki Ogrodzki(ej) Xieni tego klasztoru, Bogu na większą chwałę.

Nr top. 710, nr inw. 553, Pamięć śmierci Błogosławionych fundatorów Xien i wszystkich siostr zakonnych zebranych z metryki y naydawniejszych aniwesarzow są tyz niektóre, z aniwersasza tynieckiego.

Archiwum Klasztoru SS. Bernardynek św. Józefa w Krakowie

Rkps 151.

Rkps 206, Akta odnoszące się do klasztoru św. Agnieszki 1461-1850.

Rkps 209, Regestry czynszów klasztoru świętej Agnieszki.

Rkps 213, Posagi dla zakonnice w klasztorze ś. Agnieszki na Stradomiu, s. 1-4.

Archiwum Generalne Kanoniczek Ducha św. de Saxia w Krakowie

AGD, KZK 1, Regest sióstr zakonnych zmarłych zakonu Ducha Świętego klasztoru krakowskiego od założenia jego roku pańskiego 1645.

S. Irena Drozd CSS, Księga zmarłych sióstr kanoniczek Ducha Świętego de Saxia 1502-2006, t. 1, Kraków 2007.

Archiwum Klasztoru SS. Klarysek w Starym Sączu

Sygn. Gr/a-1, Inventarium bonorum conventus in Antiqua Sandecz.

Sygn. ZK/f-1, Dodatek niektórych dawnych Matek Dobrodziejek z różnych lat (1563-1869.

Sygn. ZK/f-2, Tabella zmarłych zakonnic zgromadzenia klasztoru od roku 1599, po reformacji 1601, po kasacji 1782, od otwarcia nowicjatu 1811, aż do roku 1844, i 1859 ostatecznie zebrana; Wypominki za zmarłe Dobrodziejki PP. Siostry nasze. Spis dyscyplin i co się czytać ma. Skreślone wszystko w 1859.

Sygn. ZK/f-3, Wykaz zmarłych zakonnic IM Klar Konwentu StaroSanddeckiego.

Sygn. ZK/f-4, Katalog zmarłych zakonnic z dawnych czasów.

Sygn. ZK/f-5, Księga zmarłych rys życia s.p. Matek Dobrodziejek z roku 1765 z roku 1812 aż do roku 1850.

Archiwum Klasztoru SS. Norbertanek w Imbramowicach

Księga Oblócenia i Professowania Wielebnych Panien Zakonnych Konwentu Imbramowskiego według porządku Prześwietnego Zakonu Premonstratenskiego według porządku Prześwietnego Zakonu Premonstratenskiego wybrana i wypisana z ksiąg starych professowania Roku Pańskiego 1681. Dnia 20 lipca. Pod tytułem i założeniem Patronów SS. Apostołów Piotra i Pawła.

Liber privilegiorum Monasterii Imbramovicensis Candidi Ordinis Praemonstratensis per religiosum fratrem Thomam Brescensem praepositum eiusdem monasterii conscriptus Anno Domini 1608.

Poczet imion w Panu Bogu spoczywających braci i sióstr. Po wszystkich klasztorach Praemonstratu Polskiego zmarłych pod szczęśliwą władzą Najprzewielebniejszej w Chrystusie Panu Jej Mci Panny Zofii z Przylęka Grotowny Zakonu Prześwietnego Norberta S. Konwentu Przewielebnego Panien Imbramowskich. Zasłużony Ksieni przez W. X. Hermana Zawarskiego tegoż Zakonu Profesa Chebdowskiego a na ten czas Wikaryego Zwierzynieckiego. Z pilnością należytą sporządźny. Dla wspólnego tych Dusz poratowania Konwentowi Imbramowskiemu aplikowany 1718.

Zdanowski J., Klasztor i kościół SS. Norbertanek w Imbramowicach, Imbramowice 1952 (mps).

Archiwum Klasztoru SS. Norbertanek na Zwierzyńcu

Sygn. 38, Poczet imion w Panu Bogu Spoczywających Braci, Sióstr i Dobrodziejów. Po Wszystkich Klasztorach Praemonstratu Polskiego Zmarłych, pod Szczęśliwą Władzą Wielmożnej i Najprzewielebniejszej w Chrystusie Panu Jej Mości Panny Maryjanny Rapsztyńskiej Prześwietnego Zakonu Premonstratenskiego Ojca Norberta S. Konwentu Przewielebnych Panien Zwierzynieckich. Zasłużonej Ksieni przez W. X. Józefa Hermana Zawarskiego tegoż Zakonu Kanonika Konwentu Hebdowskiego Profesa naten-

SUMMARY

Convents in the Medieval Krakow Province

Prosopographical Study

(2nd Half of the 12th Century – 2nd Half of the 16th Century)

This dissertation deals with the issues of female monasteries from the territory of the Krakow Voivodeship, i.e. the Norbertine nuns from Zwierzyniec and Imbramowice, the Benedictine nuns from Staniątki, the canons of Monastery of the Holy Spirit de Saxia in Kraków, Poor Clares from Kraków and Stary Sącz, as well as the convent of the Bernardine Sisters living at the Church of St. Agnieszka in Stradom. The work tries to show the personal composition of particular convents and get the knowledge about them, which will allow to look at many important issues related to monastic life.

The chronological framework of these considerations covers the period from the second half of the 12th century to the second half of the 16th century. An initial turning point results from the time when the oldest discussed monastery was established. The second half of the 16th century is related to the reforms of religious life initiated by the laws of the Council of Trent. This event is considered as a turning point in the history of the Church, bringing renewal of its spirituality and religiosity. Concrete reform measures were taken after Jerzy Radziwiłł received the papal privilege on March 16, 1594, which made it possible to visit female monasteries. The chosen geographical limits are the territory of the Krakow Province, which was a continuation of the former Krakow district. Therefore, the province's borders were shaped in the Middle Ages and they were in force until the First Partition. In the undertaken studies, both handwritten and printed source were used. The first group consisted of monastic sources: books of admitting nuns to the monastery, obituaries and chronicles.

However, the monastic sources turned out to be insufficient, and therefore it was necessary to refer to indirect sources. Valuable source materials about nuns from the Krakow Voivodeship are mainly in the Archives of the Metropolitan Curia in Krakow – these are the files of Krakow officials (vol. 1-102), books of episcopal activities (vol. 1-33), records of the administrators of the Krakow bishopric (vol. 1-8), and the files of the visit. They were supplemented with information from town and land registers, as well as printed material.

The first part of the dissertation presents the characteristics of particular female foundations in the Krakow Province. As part of this analysis, motives of the foundation, a person of the founder, women from his closest circle and an origin of the first generation of nuns were analysed. In addition, an attempt was made to show motives for entering the monastery. Both the literature and other sources were used for this purpose, on the basis of which three basic factors influencing the motives were identified. As basic factors are those of a religious character, related to the appointment of candidates as well as to the objectives of religious and eschatological family. Due to the complex nature of religious life, which is not only a religious act but also a social phenomenon, family factors were also described. In this context, it was important for relatives to join the same religious houses. Therefore, an attempt was made to show monastic relatives and their influence on the life of communities.

The third indicated factor influencing the motivation to undertake monastic life is the immediate surroundings of female monasteries. This factor was defined by the circle of monastic properties, parishes, as well as the distance of approximately 30 km from the monastery, i.e. the distance that a man at that time could cover on foot in one day. The influence of monasteries and their popularity were also important, hence the attention was paid to trade routes, and also to nuns who died in the opinion of sanctity. Stories about experiences of healing could be carried along with pilgrims coming from distant places. The analysis of immediate surroundings was undertaken to verify a hypothesis about the nuns' origin from the vicinity of monasteries and to outline the potential recruitment base of particular communities.

An attempt was also made to present the internal structure of female monasteries. The office of a superior in particular communities was discussed in terms of nomenclature, legal principles of election, duration of office, duties and rights of the highest official, which were determined by general rules, as well as monastic customs. Then, the issues of monastic

offices and functions were considered, along with an indication of differences in the monastic hierarchy in religious houses from the Krakow Voivodeship, resulting from different rules and home traditions. Efforts were also made to show the first source references to particular monastic clerks. Moreover, an important issue was raised from the perspective of the monastic staff, i.e. the rotation, term of an office and the method of selecting professed nuns for specific offices as well as the rules of taking over and fulfilling minor monastic functions necessary for the proper existence of communities.

The last part of the work concerns the characteristics of the communities of the Krakow Voivodeship in terms of the number of convents in particular years and the religious age. Under the age question, there are years spent in the monastery, years of life, the age of adopting the habit and profession, as well as the duration of the novitiate. The average duration of life in the convents from the Krakow Province was approximately 22 years, and the average life expectancy of nuns was approximately 38 years. Unfortunately, these averages are underestimated, as in most cases we do not know a date of accession to the monastery or death of a particular nun. Moreover, several long-lived female residents of the discussed convents were noted. The number of convents was based primarily on notes from the bishops' files and visitation files dated to the end of the 16th century, in which we can find lists of nuns. These records were supplemented with notes from town and land registers. Despite many unknowns, the sources reveal sometimes about 20 nuns who could even constitute the majority of the congregation, and to whom we should add a certain number of novices and sisters of the second choir.

Communities were shown from the perspective of the division into two choirs. This division constituted the basic category of distinguishing the female inhabitants of the monastery and caused differences in various stages of the monastic life, visible already at the time of adopting the habit. Moreover, the social origin of nuns was important, as it enables the recruitment of particular religious houses to be characterized. The foundations in question functioned in various environments, both urban and rural. They were located relatively close to each other (with the exception of Stary Sącz), which resulted in the overlapping of immediate surroundings of monasteries. However, this was not tantamount to sharing the recruitment base, which was reflected in the composition of particular convents. Despite scarce sources, we can say that in the 16th century the members of communities were clearly bourgeois. The religious house of

the Bernardine nuns represented a diverse composition in terms of the social origin. In contrast to the two above-mentioned communities, the convents of Poor Clares were communities with a significant majority of noblewomen. The Norbertine and Benedictine nuns, located in a typically rural area, similarly to the monasteries of Poor Clares, represented a relatively uniform social structure, gathering in their walls representatives of noble families. However, one should be careful with the data obtained, because in sources we find over-representation of the clerical staff. The rest of the monastery community is usually hidden under the phrase "et totus conventus".

The role of relatives in various stages of the monastic life was also analysed, starting with making a decision and submitting a candidate at the gate. Moreover, observations of contacts with relatives at the stage of the religious profession were made as well as efforts to present the rules of meetings and to indicate the type and nature of contacts. For these purposes, we used the monastic rules and regulations, which were, as much as possible, confronted with the current practice. The questions of the dowry and the inheritance of family property by nuns were also raised. Research on the family environment has shown that, despite prohibitions and recommendations of monastic rules, relatives participated in the life of nuns at different stages and with varying intensity. The sources of contacts between nuns and their families indicate a legal and economic character. The specificity of the preserved material imposes such away of perception of these relationships with relatives. The last and extensive part of the work is a chronological list of the sisters, divided into particular monasteries. The list contains 1,350 entries, each with 10 sub-items relating to issues covered in this work, i.e. family issues, social and territorial origin, offices, years in the monastery and age issues.

Key words: nuns, monastery, prosopography, Krakow Voivodeship, Middle Ages

Niniejsza książka podejmuje problematykę żeńskich klasztorów z terenu województwa krakowskiego w XII-XVI w., tzn. klasztorów norbertanek ze Zwierzyńca i Imbramowic, benedyktynek ze Staniątek, kanoniczek Ducha św. de Saxia z Krakowa, klarysek z Krakowa i Starego Sącza, a także bernardynek od św. Agnieszki na Stradomiu. Za cel postawiono próbę ukazania składu osobowego poszczególnych wspólnot – jego poznanie umożliwia spojrzenie na wiele istotnych kwestii związanych z życiem zakonnym, takich jak rotacja i kadencja na urzędach klasztornych, wiek i liczebność sióstr, kontakty rodzinne, krewniaczki żyjące w obrębie jednej wspólnoty czy pochodzenie społeczne i terytorialne zakonnice.

dr Edyta Pluta-Saladra – adiunkt w Instytucie Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie.